

**Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**«Корпоративне управління
у підприємницьких товариствах
в умовах євроінтеграції»**

*за матеріалами
XXIII Міжнародної
науково-практичної конференції*

«ВАСИЛЬЄВСЬКІ ЧИТАННЯ»

3-4 жовтня 2025 року

м. Івано-Франківськ, 2025

УДК 347.72:334.7(477)(4-6ЄС)
В 66

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України
(протокол № 9 від 24.09.2025 року)*

Редакційна колегія:

О. Д. Крупчан – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, радник при дирекції НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Л. В. Сіщук – кандидатка юридичних наук, старша дослідниця, завідувачка лабораторії корпоративного права імені академіка Володимира Луця НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

О. І. Зозуляк – докторка юридичних наук, професорка, головна наукова співробітниця лабораторії корпоративного права імені академіка Володимира Луця НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Н. Д. Вінтоняк – кандидатка юридичних наук, старша наукова співробітниця лабораторії корпоративного права імені академіка Володимира Луця НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

О. Р. Ковалишин – кандидат юридичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник лабораторії корпоративного права імені академіка Володимира Луця НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України.

В 66 Корпоративне управління у підприємницьких товариствах в умовах євроінтеграції [текст]: Збірник наукових праць за матеріалами XXIII Міжнародної науково-практичної конференції «ВАСИЛЬЄВСЬКІ ЧИТАННЯ», присвяченої світлій пам'яті Заслуженої юристки України, докторки юридичних наук, професорки Валентини Антонівни Васильєвої (3-4 жовтня 2025 року, м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. канд. юрид. наук Л. В. Сіщук. Івано-Франківськ, 2025. 236 с.

ISBN 978-617-8084-48-6

У збірник включено тези наукових доповідей учасників XXIII Міжнародної науково-практичної конференції «ВАСИЛЬЄВСЬКІ ЧИТАННЯ» на тему «Корпоративне управління у підприємницьких товариствах в умовах євроінтеграції», організованої лабораторією корпоративного права імені академіка Володимира Луця Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України спільно з Навчально-науковим юридичним інститутом Карпатського національного університету імені В. Стефаника та проведеною 3-4 жовтня 2025 року.

Для студентів, магістрів, аспірантів, викладачів, науковців, юристів, адвокатів, суддів та інших практичних працівників, а також всіх зацікавлених осіб.

ISBN 978-617-8084-48-6

© Науково-дослідний Інститут
приватного права і підприємництва
імені акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2025
© Автори, 2025

прийнятих змін можна буде оцінити, коли сформується відповідна правозастосовча практика.

1. *Принципи корпоративного управління (Principles of Corporate Governance)* G20/OECD від 11.09.2023 року. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/09/g20-oecd-principles-of-corporate-governance-2023_60836fcb/ed750b30-en.pdf.

2. *Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 10 січня 2024 року, справа № 911/266/22.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119416876>.

3. *Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у Постанові від 29 травня 2024 року, справа № 910/15260/18.* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121383225>.

Тарас ГАПОЛЯК

аспірант кафедри цивільного права
Навчально-наукового юридичного інституту
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника
<https://orcid.org/0009-0009-3752-00>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСНУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ У КРАЇНАХ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї

Тенденції до євроінтеграції України, процеси гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС зумовлюють необхідність у проведенні компаративістичних досліджень функціонування правових інститутів у країнах ЄС. Запозичення досвіду європейських країн, з одночасним врахуванням особливостей національної правової традиції мають на меті вдосконалення вітчизняного законодавства, приведення його у відповідність до вимог світової спільноти, сприяють розширенню ринку, залученню інвестицій та позитивно впливають на економічну сферу держави. Корпоративне право країн ЄС стало базою для формування корпоративного законодавства України. Одним із питань, яке станом на сьогодні є дискусійним у площині національного корпоративного права є питання господарських товариств та їх видів.

У контексті даного дослідження пропонується звернути увагу на особливості заснування господарських товариств у провідних романо-германської правової сім'ї.

Для країн романо-германської правої системи традиційним є поділ господарських товариств на товариства капіталів та товариства осіб. У вітчизняній доктрині наведений поділ носить доктринальний характер, товариствами осіб прийнято вважати ПТ та КТ, установчим документом яких є засновницький договір, а товариствами капіталів – ТОВ, ТДВ та АТ, які створюються та діють на підставі статуту. Кваліфікаційним критерієм такого поділу виступає наявність або відсутність додаткової відповідальності учасників товариства за його зобов'язаннями понад розмір їх вкладів чи в межах несплаченої частини вкладів та рівень свободи відчуження учасниками їх корпоративних прав [1, с. 18].

У ряді країн поділ господарських товариств на товариства осіб та товариства капіталу (майна) закріплений на законодавчому рівні. До прикладу, основною формою ведення комерційної діяльності в Республіці Польща є торговельні товариства, правове становище яких врегульоване Кодексом торговельних товариств (далі – КТТ) (*Kodeks spolek handlowych*) від 15 вересня 2000 р [2]. Польські торговельні товариства наділені власною правосуб'єктністю, яка відокремлена від їх учасників, можуть від свого імені набувати права та створювати обов'язки (ст. 8, 11, 12 параграф 1 КТТ). Стаття 4 параграфу 1 КТТ поділяє торговельні товариства на «*spółka osobowa*» (товариства осіб) до яких відносяться повне товариство, партнерське товариство, командитне і командитноакціонерне товариство та «*spółki kapitałowe*» (товариства майна) до яких належать: товариство з обмеженою відповідальністю, акціонерне товариство та просте акціонерне товариство.

Товариства осіб у Польщі характеризуються тим, що останні не наділені статусом юридичної особи, зміни суб'єктного складу у товариствах осіб передбачають внесення змін до договору товариства, смерть одного з учасників є підставою для припинення товариства, що вказує на особливе значення суб'єктного складу та ролі кожного з учасників у діяльності товариства, ведення справ здійснюється їх учасниками, учасники у випадку необхідності несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями товариства та представляють його інтереси, тощо

[3]. Для товариств капіталу характерними є наявність статусу юридичної особи, можливість учасників товариства вільно відчужувати свої корпоративні права, які виражені в частках чи акціях, ведення справ товариства та представлення його інтересів покладається на компетентний орган – правління товариства [3, с. 50].

Окремо варто звернути увагу на польські партнерства (*spółka partnerska*) (ст.ст. 86-89 КТТ Республіки Польща), які здійснюють підприємницьку діяльність, мають власне фірмове найменування та створюються партнерами для цілей здійснення «вільної» професії. Згідно статті 88 ККТ до представників вільної професії належать: архітектори, страхові брокери, аудитори, нотаріуси, консультанти, бухгалтери, адвокати, лікарі, патентні повірені, тощо. Партнерські товариства подібно до повних та командитних товариств створюються та діють на підставі договору та підлягають реєстрації в НСР. Фундаментальна відмінність *spółka partnerska* від інших товариств осіб полягає в «обмежені ризиків, пов'язаних із наслідками помилок інших партнерів у процесі здійснення підприємницької діяльності, якщо договором про створення товариства не передбачено іншого, то партнер не несе відповідальності за зобов'язаннями іншого партнера, за зобов'язаннями осіб, які працюють у товаристві» [4, с. 49]. На нашу думку, досвід польських партнерств заслуговує на увагу українського законодавця, запровадження такої форми господарських товариств сприятиме консолідації зусиль представників професій для провадження спільної та водночас незалежної професії (лікарі, аудитори, нотаріуси, архітектори, тощо), мінімізує ризики несення відповідальності партнера за зобов'язаннями інших партнерів та осіб, на відмінно від моделі розподілу відповідальності у ПТ та КТ.

У Австрії поділ господарських товариств на товариства осіб, які не мають статусу юридичної особи («*personengesellschaften*») та товариства капіталу («*kapitalgesellschaften*») закріплений у Комерційному кодексі Австрії (*Unternehmensgesetzbuch*) [5]. До *personengesellschaften* відносяться командитне товариство, відкрите товариство, просте товариство та негласне товариство. Характерними ознаками товариств осіб є те, що право участі у товаристві не успадковується та не відчужується, учасники несуть повну відповідальність за зобов'язаннями господарського товариства, у

випадку смерті або вибуття одного з учасників, товариство припиняє свою діяльність, якщо інше не визначено засновницьким договором. Товариствами капіталу в Австрії є ТОВ, АТ та Європейське товариство. Для *kapitalgesellschaften* характерними є наступні ознаки: «в основі товариства лежить майнова участь учасників, вільне відчуження корпоративних прав, обмежена відповідальність учасників, вихід з товариства чи смерть одного з учасників не є підставою для припинення товариства» [6, с. 44]. Аналогічний підхід представлений у законодавстві Чеської Республіки [7], де товариства осіб не мають статусу юридичної особи та створюються на підставі засновницького договору між засновниками.

На відміну від наведених вище країн ЄС, у Франції господарські товариства наділені статутом юридичної особи та створюються на підставі установчого документу. Комерційний кодекс Франції закріплює такі різвиди господарських товариств: «повні товариства, у яких члени товариства несуть відповідальність за боргами товариства у повному обсязі всім своїм майном, командитні товариства, у яких частина членів товариств несе відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, а інша частина — вкладники — несуть відповідальність у межах своїх вкладів, акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю де учасники товариства відповідають у розмірі своїх внесків, особливими формами товариства є командитно-акціонерне товариство, просте акціонерне товариство» [8].

У Німеччині повні товариства і командитні товариства не мають статусу юридичних осіб, а відносяться до партнерств, що «створюються на підставі договору між засновниками, який укладається у довільній формі не менше ніж двома фізичними та/або юридичними особами, містить мету та напрямки спільної діяльності партнерів, є внутрішнім регулятором відносин між ними. Німецькі партнерства вважаються створеними з моменту укладення засновницького договору, однак для здійснення комерційної діяльності останні підлягають реєстрації у торговельному реєстрі» [9].

Комерційний кодекс Естонії виділяє такі види господарських товариств: повне товариство, командитне товариство, комерційний кооператив, АТ, ТОВ та інші комерційні товариства передбачені законом (стаття 2 КК Естонії).

ПТ та КТ створюються на підставі установчого документу - договору про товариство (ст.ст.82, 125 КК Естонії). ТОВ та АТ створюються та діють на підставі установчого договору, додатком до якого є статут товариства (ст. ст. 138, 243 КК Естонії) [10]. Визначальною особливістю законодавства Естонії є закріплений на законодавчому рівні відкритий перелік комерційних товариств, а також обов'язковість і засновницького (установчого) договору і статуту при реєстрації ТОВ та АТ [10].

Підсумовуючи вищенаведене, слід вказати, що законодавство країн романо-германської правової сім'ї у частині регулювання створення, організації та функціонування господарських товариств характеризується схожістю, водночас у кожній з досліджуваних країн є свої особливості правової традиції та підходів до організації створення та діяльності господарських товариств. Для країн романо-германської системи права характерним є поділ господарських товариств на товариства осіб та товариства капіталів, залежно від особливостей текстуального оформлення та іноземної термінології можна зустріти поняття «комерційні товариства», «торговельні товариства», тощо.

Гармонізація українського законодавства із законодавством ЄС є з одного боку обов'язковим елементом для вступу України в ЄС, а з іншого вимагає змістовних досліджень, аналізу особливостей вітчизняної правової традиції та з'ясування перспектив імплементації тих чи інших правових інститутів з метою забезпечення якісного та ефективного функціонування приватно-правових відносин.

1. Зеліско А. В. *Правова характеристика сучасного стану та тенденцій модифікації системи господарських товариств. Підприємництво, господарство і право.* 2017. № 2. С. 15-19. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/4.pdf>.

2. Ustawa z dnia 15.09.2000 r. Kodeks spółek handlowych. 2022.12.15. URL: <http://www.przepisy.gofin.pl/przepisy/4,0,9,208,,,ustawa-z-dnia-15092000-r-kodeks-spolek-handlowych.html>.

3. *Корпоративне право Польщі та України : монографія Васильєва В. А., Ковалишин О. Р., Гербет Анджей та ін. ; за ред. проф. В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 375 с.*

4. Ковалишин О.Р. *Правові запозичення в господарському праві Польщі: досвід для України. Держава та регіони. Серія: Право, 2019. № 4 (66), С. 47-51.* URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2019/10.pdf.

5. Комерційний кодекс Австрії в редакції від 2005 р. (*Unternehmensgesetzbuch*) <https://www.jusline.at/gesetz/ugb>.
6. Корпоративне право Австрії та України : монографія Васильєва В. А., Ковалишин О. Р., Вікторія Робертсон та ін. ; за ред. проф. В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2015. 250 с.
7. *On Commercial Companies and Cooperatives (Business Corporations Act): Law of Czech Republic* dd. 25.01.2012. URL: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Business-Corporations-Act.pdf>.
8. *Code de commerce*. 21.09.2000. Version en vigueur au 04 janvier 2023. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000005634379/
9. *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*. (18.08.1896). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>.
10. *Ärisedustik. Vastu võetud* 15.02.1995. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122011050>.

Ліна ДОРОШЕНКО

докторка юридичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри господарського та адміністративного права
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
<https://orcid.org/0000-0001-9748-6358>

ДИСКВАЛІФІКАЦІЯ ДИРЕКТОРА КОМПАНІЇ ЯК ЗАХІД КОРПОРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ МАЛЬТИ

Концепція фідучіарних обов'язків (з англ. *fiduciary duties*) у корпоративних відносинах не є новою для українського законодавства. Доктрина корпоративного права закріплює їх насамперед за директорами компаній. В міжнародних Принципах корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку визначено такі базові фідучіарні обов'язки директорів корпорацій як обов'язок дбайливого ставлення (*duty of care*) та обов'язок лояльності (*duty of loyalty*). Обов'язок дбайливого ставлення означає обов'язок діяти добросовісно на користь розвитку компанії (приділяти останньому багато часу, ресурсів, зусиль і професійних управлінських навичок), другий має на меті уникнення конфлікту інтересів і дії директора під час ухвалення рішень щодо діяльності корпорації лише в інтересах останнього. Сам термін